

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Finn H Lauridsen :
Købmand i Århus
Abraham Lewis .

SÆRTRYK
AF
SEKSTEN ÅRHUSRIDS
TILEGNEDE
BORGMESTER
SV. UNMACK LARSEN

Finn H. Lauridsen

KØBMAND I ÅRHUS ABRAHAM LEWIS

Provinskøbmanden.

»Efter reglen er han tillige kromand, hans dagligstue er kontor, børs, skænkestue på en gang. Brændevinsflasken er mægler, og den jævner alle vanskeligheder, sædvanlig på bondens bekostning. De alt for mange småstæder har udklækket en alt for stor mængde købmænd, der egentlig er kræmmere og høkere. De fleste er løbne ind i standen uden opdragelse, uden kundskaber og uden kapital, uden ringeste handelskonneksjoner, højst med et lybsk handelsvenskab«¹).

Således karakteriserede forfatteren og nationaløkonomen Christian Olufsen i 1819 den danske provinskøbmand, og han suppleredes i 1820 af industrihistorikeren O. J. Rawert, der på meget få undtagelser nær ikke uden for København fandt nogen virkelig købmand. Ikke alene i selve de små byer kunne man konstatere de handlendes lave stade; men det blev åbent sagt i udlandet, at det under verdenshandelens daværende dvaletilstand ville have set endnu værre ud, dersom man ikke havde haft Danmark at tjene på, og når det kunne lade sig gøre, var årsagen den, at man gjorde med provinskøbmændene, hvad man ville²).

Det er rigtigt, at byerne var små. Odense havde i 1801 et befolkningstal på knap 6.000, og Århus kom først som nummer fem i rækken med godt 4.000 efter — foruden Odense — Ålborg, Helsingør og Randers³). Det er også rigtigt, at adskillige købmænd intet havde lært som forberedelse til deres virksomhed som handlende⁴), men selv med disse forhold in mente er det dog ganske klart, at vurderingen som helhed taget er ganske uretfærdig. Provinsen havde nok bidraget meget lidt til handelens storhed i den florissante periode; ikke desto mindre sad der rundt omkring i byerne ikke få mennesker, der havde tilstrækkeligt af initiativ og fantasi til at give sig i kast med den opgave at

skaffe sig livets ophold ved at drive handel — selv efter at krig og krise var kommet over landet — og mange af dem drev det vidt. Sandheden er, at handelen i de vanskelige år i 1820'erne arbejdede sig op til betydeligt større resultater, end det før havde været tilfældet⁵). Når dette kunne lade sig gøre, var det ikke mindst, fordi krigsårenes stagnation havde afbrudt forbindelsen med København, og da handelslivet kom i gang igen, knyttede provinsen sig i stigende grad til Hamborg, som rådede over større vareforråd og større pengemidler. Den øgede forbindelse med den store hansestad bragte dog ikke lutter idyl; den stærke kapitaltilknytning gjorde de danske købmænd uhyre følsomme over for selv nok så små kriser, og tidens altdominerende vekselhandel muliggjorde fallitter fra den ene dag til den anden, så snart et hamborgsk hus kom i vanskeligheder.

Før etableringen.

Blandt de mange arkiver, Erhvervsarkivet i sine samlinger rummer fra denne bevægede periode, skiller det fra Abraham Lewis's købmandsgård i Århus sig ud af to grunde, dels fordi det afspejler en ejendommelig menneskeskæbne, dels fordi det både bekræfter og afkræfter samtidens dom over provinsens handelsmand. Som navnet viser det, var Abraham Lewis jøde, søn af hosekræmmer Moses Levy og hustru Esther Levy (f. Levy), gift anden gang med te- og porcelænshandler Lipman Cantor i København, hvor også Lewis selv i flere år opholdt sig i tjeneste hos Brødrene Fürst⁶). Han havde fire helsøskende, nemlig madam Frederikke Fürst, enke efter købmand Daniel Fürst, København, jomfru Eline Wilhelmine Ludwigs, der skiftevis boede i Århus og København, skomager Joseph Ludwigs, Århus, og købmand Christian Ludwigs i St. Petersborg⁷). Det bemærkes, at Abraham Lewis var den eneste, der, i ganske vist lidt ændret form, bevarede det gamle navn. Til de her nævnte kom desuden en halvbroder, Georg Cantor, der også drev handel i St. Petersborg⁸).

I 1815 blev Lewis ansat som rejsende opkøber i det bekendte århusianske handelshus Philip Hartvig Rée & Co. (dette var i det 18. århundrede oprindeligt startet i Fredericia; men hovedsædet blev i 1810 af grundlæggerens ældste søn Hartvig Philip Rée overflyttet til Århus⁹). Året i forvejen var gennemført forordningen af 29. marts 1814, som gav jøderne fuld borgerret i lan-

det, og Lewis fik som indbygger i Århus sit liv igennem lov til at føle denne grundlovs virkninger i sorg såvel som i glæde. Han tilhørte den jødiske menighed og betalte sine afgifter til kantor og schächter; men han var på ingen måde knyttet til det jødiske liv i øvrigt. Med baggrund i de vanskeligheder, der netop i disse år på trods af forordningen viste sig for de mosaiske trosbekendere, og som i 1819—20 kulminerede i regulære pogromer, var Århus også en god by at komme til. Det fortælles, at der i 1819 kom en agitator fra København, som på et offentligt sted — vel et værtshus — søgte at opmuntre tilstedeværende gæster til at følge det i hovedstaden givne eksempel, idet han fremstillede det som enhver god kristens og dansk borgers pligt at hjælpe til at fordrive jøderne. Han fik dog ikke nogen god modtagelse, og det blev ham betydet, at han hurtigst muligt burde rejse hjem, hvis han ikke ønskede at føres for politiet for at stå ved, hvad han havde udtalt¹⁰). Hensettingen virkede, og det kom ikke i Århus til en udløber af de københavnske optøjer.

For Rée & Co. opkøbte Abraham Lewis hovedsagelig korn, som han i havnebyerne chartrede skibe til at transportere til Århus eller det sted, hvortil det eventuelt var solgt; store ladninger sendtes således til H. Ph. Rée's broder Israel Ph. Rée i Hamborg¹¹). Lewis's hovedforbindelse var agent Ole Bernt Suhr i Nyborg, med hvem han i begyndelsen af 1820-erne førte en omfattende korrespondance¹²). O. B. Suhr, der var den bekendte families sorte får, førte i øvrigt en ret vanskelig tilværelse; han havde i 1817 sammen med sin svigerfader Rasmus Nielsen været fallit. Lewis bevarede siden forbindelsen med ham, men ikke i samme omfang som i Rée-tiden.

I årene op mod 1825 bliver det klart, at han spekulerede på at etablere sig som selvstændig købmand. En række breve viser, at han ved siden af opkøbene for Rée har drevet småhandel for egen regning. På Ry- og Viborg-egnen købte han uld, som han afsatte til Samuel Cohen i Ringkøbing; men endnu var det kun i den lille stil, og han solgte ikke til udlandet. »Jeg foretrækker en liden sikker fordel hjemme, især da jeg endnu ikke kan gøre forretninger i det større«¹³). Noget har han dog haft ud af det, for i et i øvrigt ukendt år bogførte han en indtægt på 5.000 rigsdaler mod udgifter, der androg ca. 3.800¹⁴). 1825 satte han fast bo og indkøbte dels hos Rée, dels i København borde, stole, servanter, senge, gardinstoffer, dækketøj og spyttebakker samt to småsenge, en spand og en strippe. De sidste ting viser,

at hans søster Frederikke Fürst, der var enke og skulde føre hus for ham, sandsynligvis har haft et par børn¹⁵), og endelig at han holdt køer.

Da disse forberedelser var vel overståede, og alt var indrettet (hvor i byen ved vi for de første års vedkommende ikke noget om), søgte han den 16. juni 1825 magistraten om at vinde borgerskab som købmand i Århus; dette blev ham tilstået den 10. oktober samme år¹⁶), men allerede forinden havde han begyndt sin handel — vel forberedt, som han var gennem de 15 års tjeneste hos anerkendte huse i København og Århus og med et på personligt kendskab bygget godt overblik over handelsforholdene i store dele af landet ikke mindst i Jylland og på Fyn.

Købmand og borger i Århus.

Medens Abraham Lewis således ikke i henseende til kundskaber og forberedelse til sin gerning fulgte Chr. Olufsens opfattelse af provinskøbmanden, gjorde han det nok i henseende til kapitalen. Han ejede ingen penge, og han var derfor uhyre forsigtig i sine første dispositioner. Det var øjensynlig hensigten, at søsteren selv skulle søge at fortjene lidt ved pyntsyning, og i den anledning lod Lewis hende indkøbe en del varer i København. Firmaet, L. Simonsen, sendte imidlertid for meget, og han søgte da at sikre sig ret til at tilbagesende, hvad der ikke kunne sælges — blandt andet under henvisning til, at de ikke ville »passe for vor bys luksus«, og han fortsatte, idet man samtidig ser hans syn på det århusianske borgerskab: »Brillante sager kan man her ikke betale, og som ung begynder tør jeg ikke sætte for mange penge deri¹⁷). Hvad Lewis den gang anså for mange penge, får man et indtryk af gennem en korrespondance med købmand Samuel Cohen, Ringkøbing, over for hvem han erklærede — med forskrækkelse — at have modtaget protest på en veksler på 1.000 mark banco udstedt af Cohens broder M. A. Cohen, Ringkøbing, og da han netop stod i begreb med over København at rejse til Hamborg for at knytte forbindelser dernede, kunne han ikke een dag undvære god remisse derfor¹⁸).

Lewis's rejse kun en god måned efter hans etablering vidner om sikkerhed i planlægningen af forretningens fremtid. Han ville skabe sig et stort hus, det lagde han ikke nogen skjul på. »Med bestandig stræben mod noget større er vort inderste væsen og vore ønsker forbundne,« skrev han den 10.

januar 1826 til E. Samter i Hamborg¹⁹). »Vi nærer alle disse ønsker kun i forskellige grader af beskedenhed . . . der er ingen lyksalighed ved at skabe sig et stort hus eller have sit anstændige udkomme uafhængig af fremmed støtte uden at være i stand til at kunne befordre andres fremgang og følge et medlidende hjertes følelser. Højere stiger mine ønsker sandelig heller ikke.« Denne tanke om den loyale, hjælpsomme, selvstændige købmand går igen i mange breve; Lewis har i det hele taget været en stærkt fabulerende natur, og han betragtede ofte sine emner fra alle mulige sider, inden han kunne få sig til at slutte. Af og til ironiserede han lidt derover, som når han den 25. december 1825 til Samter skrev: »Sådan går det som regel, når jeg sætter mig til at skrive«²⁰).

Han var dog ikke nogen stiltfærdig type, men havde et heftigt temperament og til tider endog en saftig udtryksform, hvad blandt andet en række breve til vennen, købmand Rasmus Secher i Horsens vidner om. »Er det sandt? — så er det min sjæl og salighed alt for højt,« skrev han den 24. oktober 1825 om uldpriserne; han havde ventet billige indkøbsmuligheder, da han var »pokkers i vinden for penge«. Den 7. januar 1826 var det galt med skriften i et modtaget brev: »Nå, min far, godt kan man se på Deres brev, at Eders velærværdigheder har sviret — thi jeg kan faen glo sin moder i øjnene ikke læse mere end de tre fjerdeparter deraf.« Den 13. januar var han blid igen og skrev i anledning af en veksel fra Norge: »De må ikke blotte Dem for meget for min skyld, herregud så piner vi os vel igennem.« Snu kunne han også være; den 20. januar har han »taget hudekøberen på sit ømmeste sted, ja på alle mulige kanter«. Men i marts var det helt galt. »Ja, gu er det sket med handelen; men der kommer vel en bedre tid efter denne. Nu er vores kurs jo også ren der deuveld«, hedder det om en krise, hvorom mere siden, og endelig den 21. november: »Med huderne har De gjort en meget god handel — er det ikke satans, nu står de kun i 3½ sk. kurant og dertil flove«²¹). Eksemplernes antal er legio, og disse er kun milde; han undså sig ikke for undertiden at anvende seksualia i kommentarer til denne eller hin situation.

Den forretning, Lewis startede, var en almindelig blandet købmandshandel, og det lykkedes ham at gennemføre dette, selv om Rée's søgte at binde ham fast til manufakturhandel alene²²). Man kan forstå heraf, at H. Ph. Rée finansierede ham, og det er samtidig klart, at han har været en anerkendt

Abraham Lewis's købmandsgård set fra Mejlgade.

Andersen Ebbesen fot. Den gamle by.

dygtighed, hvis konkurrenceevne man på forhånd ønskede at stække. I virkeligheden betød den skete forandring ikke meget for selve Lewis's livsførelse; han rejste stadig rundt og opkøbte bøndernes varer, og han ekspederede sine egne til andre jydsk købmænd, hovedsagelig i de to nærmeste byer af betydning Horsens og Randers. En ikke ringe del gik dog helt over til Ringkøbing, hvor han med årene gjorde store forretninger med de to brødre M. A. og Samuel Cohen samt I. C. Juulsgaard.

Han handlede naturligtvis med alle slags varer; men i regnskaberne optager landbrugsprodukterne så langt den største plads. De var spekulationsobjekter, og det var her, de store fortjenester var at finde. Hurtigt på færde sendte han allerede i juli 1825 en ladning smør direkte til Spanien, og det var gode varer, opkøbte på Århus- og Randerseggen, hvor sådanne var at få. Hvis man ville have held i udlandet, skulle man i alt fald holde sig fra Horsens-, Vejle- og Ålborgsmør, der var slette²³). Man skulle næsten synes, at det var lige meget, hvor en så let fordærvelig vare var købt, når man ser hen til den behandling, den fik. Den 15. juli 1825 skrev Lewis til Rasmus

Secher: »Af herregårdssmør fortjener det Åkjær Deres opmærksomhed, når De kunne købe det til 22 specier pr. tønne, tror jeg, De skulle tage det for hele sommeren, og da lade det roligt ligge til september måned — thi det er lige så godt som bedste Holstenssmør!«

Smørhandelen fortsatte Lewis i alle de år, han drev forretning; men nogen hovedartikel blev denne vare aldrig for ham. Det gjorde derimod langt snarere ulden, som han allerede i sine sidste år hos Rée havde interesseret sig for. Efterhånden som forretningen voksede i omfang, ophørte han med selv at være opkøber og aftog hovedparten fra andre købmænd. Fragten på de jyske veje skete på store vogne, som gennemgående kunne tage 3½ skip-pund uld (560 kg)²⁴). En sådan transport var naturligvis i høj grad afhængig af vejrliget, idet produkterne ved en utilstrækkelig overdækning simpelt hen blev ødelagt. Den 30. november 1825 takkede Lewis agent Buchwaldt i Viborg, fordi han havde været så betænksom ikke at sende en aftalt uld-ladning »i det græsselige vejr, vi har haft«. Når dette bedredes, bad han om at få sendt 7 skippund, velforsynet med sejl og huder og karlen pålagt hellere at køre lidt i husly, hvis vejret blev for galt igen²⁵). Det var dog kun sjældent, at varerne led nogen videre skade under transporterne; langt værre for købmanden var det, når de ikke tilfredsstillede ham, eller når hans egne eventuelt ikke blev godt modtagne.

Ulden solgtes i to hovedkvaliteter grov og fin; ved grov forstodes uld af fårets lår og bug samt uren eller slet vasket uld; det forlangtes nemlig, for at varen kunne komme i første klasse, at fårene var blevet vaskede før klipningen²⁶). »Der skal af Rée og Isaacsen (Randers) blive meget kasseret, fordi det er smudsigt. Tag Dem i agt for ikke at købe dette — hører De!« skrev Lewis den 8. november 1826 til Moritz Berg, Randers²⁷). Han vidste af egen erfaring, hvor ærgerligt det var at have besvær med varerne. I december 1825 havde han gennem Secher solgt et parti stammende fra Buchwaldt, Viborg, og P. Larsen Schmidt, Århus, (den sidste havde i øvrigt klippet ulden af Lewis's egne får) til en svensk opkøber, C. H. Seldener fra Göteborg. Da denne kasserede en del, blev Lewis aldeles rasende og erklærede over for Secher, at kassationen var sket, fordi Seldener mente at have købt for meget. »Slige chikaner stemmer kun meget lidt med den ide, jeg gjorde mig om hans redelighed — — — jeg vidste vel, når musen blev mæt, var melet bittert.« I det hele taget ønskede han ikke at handle med

svenskeren, men kun med Secher selv, og denne måtte så for egen regning klare det videre fornødne. Også Seldener fik ren besked: »Ærede af gårs dato modtaget angående den sendte uld. Der er De unægtelig i en stor fejltagelse, thi kan De kassere den, så er det ikke, fordi den er kassabel, men kun fordi De ingen uld vil have nu, og således ville intet være Dem godt nok i hele landet. . . . I øvrigt, højstærede, ved jeg at have handlet med en mand, hvis ord er ham helligt, og der under ingen omstændigheder indlader sig til chikaner, og resten af uldpartiet skal jeg, om det ønskes, aflevere ved lovligt syn som gode købmandsvarer«²⁸). Det er morsomt at se, at Lewis i den samme handel overfor Buchwaldt, da han ikke rigtigt kunne komme overens med denne om prisen for hans part, netop argumenterede med, at forretningen i virkeligheden var sluttet med Seldener, selv om Secher havde måttet lægge navn til, og man forstår måske også bedre hans vrede, når det fremgår, at han efter en misforståelse måtte give Viborgkøbmanden præcis det samme for varerne, som han selv fik fra Horsens, nemlig 2 mark 7½ sk. pr. pund²⁹). Han opnåede således ikke nogen fortjeneste på halvparten af leverancen.

Købmand Lewis's hovedforbindelse i uldhandelen var Samuel Cohen, Ringkøbing, og de to bistod gennem årene hinanden — indtil Cohens fallit først i trediveerne — med eksporten, som for den del, der gik til Braunsberg & Co., Amsterdam, ekspederedes enten over Nymindegab eller Hjerting³⁰). Noget gik dog også ud fra Århus, og når Lewis sendte sine vogne til Ringkøbing, medførte de som oftest sukker, han som kommissionær havde købt på Rée's sukkerraffinaderi³¹). Alene fra juli 1825 til januar 1826 aftog Cohen 7.000 pund candis, 2.500 pund melis og 2.000 pund sirup³²). Også af sukker rummede vognene gennemgående godt 500 kg, og en transport fra Århus til Ringkøbing kostede fra 5—12 rd. pr. vogn³³).

De ubehagelige erfaringer, han havde haft ved handelen med C. H. Seldener, gav ikke Lewis nogen afgørende aversion mod at drive forretning på Sverige, selv om han i brevene ved denne lejlighed var lige ved at give udtryk for sådanne tanker. Men klart var det i alt fald, at han ikke ville have mere med opkøbere af »svensk kaliber« at gøre, og han begyndte derfor allerede i slutningen af december 1825 at interessere sig for at skaffe sig direkte forbindelse. Han forespurgte hos Sally Trier i København, om V. I. Valentin i Göteborg var »suffisant« for et beløb på 5.—6.000 rd.sedler.

»Jeg beder Dem ikke tage min dristighed ilde op, ligesom jeg tør forsikre Dem om, at jeg ikkun gør den beskedneste brug af Deres forventede meddelelse, således ønsker jeg også ret meget, at min forespørgsel må blive entre nous«³⁴). Da Triers svar var tilfredsstillende, trådte Lewis i kontakt med huset — sikkert stadig noget betænkelig. Det fremgår således, at han allerede i midten af december havde søgt at få lov til at sende en ladning uld derover på Cohens regning; men da dette ikke blev til noget, har Cohen nok betakket sig for den chance³⁵).

Lewis tog den, og den var nær kommet ham dyrt at stå. Det er allerede tidligere nævnt, at det var overordentlig vanskelige tider for handelen med bestandige kriser, som hver gang kostede nogle huse deres eksistens. Trods gentagne klager over mangel på likvid kapital, som betingedes af den megen tuskhandel, var han ret godt tilfreds med sit første år³⁶); men samtidig med at dette randt ud, kom efterretningen om, at H. Ph. Rée's svoger og fætter, kgl. dansk kommerceråd, vekselmægler Berendt Isaac Rée, Hamborg, var fallit³⁷). På Lewis gjorde dette straks et stærkt indtryk, ikke mindst fordi han personlig kendte fallenten og hans »herlige familie«³⁸). Det beroligede ham dog, at Århusfirmaet forblev uberørt: »Tingen sætter sig nok med det første, og tilliden vil nok vende tilbage tillige med mønt,« skrev han den 7. januar til Secher. Men »tingen« satte sig ikke; den udviklede sig til krise, og værst gik det ud over England, hvor Lewis blandt andet havde interesser hos Corbeth Borkwis i Leith, som standsede sine betalinger³⁹). Hans reaktion var som sædvanlig voldsom: »Norge må lide og tabe meget ved de engelske bankerotter,« meddelte han den 24. februar Secher, »det fejler ikke, at der kommer mange veksler tilbage. Derfor var det pinedød en stor og såre ønskelig ting, om De øjeblikkelig trak Dem lidt ud af de norske affærer for først at se, hvorledes tingene vil spænde af. De største huse bærer sig således ad nu, og hvad De sælger, bør De kun sælge mod contant, andet fald hellere oplægge, thi veksler er farlige.

Hvem er god nu i denne verden, hverken i London, Hamborg eller København ved man det, når huse som Goldschmidt, der har ejet 6—7 mill. mark banco kan og må gå fallit — kort sagt, det er rent galt med at handle. Man må hellere gå at sove, indtil denne slemme tid har lagt sig noget«⁴⁰).

Selv om situationen tydeligt forurologede Lewis⁴¹), afskibede han dog 58 baller uld til en værdi af 15.029 mark banco til Valentin, men han bad

indtrængende om øjeblikkelig dækning⁴²). Situationen er derefter lidt uklar. Af et brev til Samter af 10. marts fremgår det, at Valentin sandsynligvis har måttet lukke; den 14. skrev Lewis til Secher, at han gudskelov var kommet helskindet fra Göteborg, men den 17. meddelte han samme, at han så sig nødsaget til at rejse derop for at søge at klare sine sager, og i april gav han sig ud på rejsen, som var planlagt at skulle strække sig helt til Stockholm for der at knytte nye kontakter. Han havde imidlertid ret i sin første formodning; det lykkedes at komme fra Valentin uden tab; men da han i begyndelsen af juni kom hjem, fik denne læst og påskrevet i et brev til Samter — han var »en letsindig karl, der satte alt på spil blot for at kunne gøre en forretning«⁴³).

Det fremgår ikke af arkivalierne, om Lewis rejste helt til Stockholm, men nye forbindelser skaffede han sig i alt fald i Göteborg, blandt andet ved anbefalingskrivelser fra sin gamle chef, grosserer M. L. Fürst, København, og i de følgende år gjorde han gode forretninger med R. Henriques, I. A. & C. F. Kielberg, I. M. Lundberg, John Ohngren og andre. For sine egne varer uld og korn hjemførte han jern og træ. Fragten skete altid med lejede skibe; Lewis ejede i modsætning til så mange andre af tidens større handlende ikke selv noget fartøj.

Med hensyn til kornhandelen var det rugen, som havde hans største interesse. Den opkøbtes overalt i Jylland og på Fyn, men af praktiske grunde blev den som regel transporteret til nærmeste afskibningssted for at eksporteres derfra. Aftagerlandet var her først og fremmest Norge, hvor Lewis blandt andet handlede med D. P. Heiberg i Larvik. En rugladning androg som regel 5—600 tønder, hvortil i flere tilfælde kom et kvantum kød eller smør, som nordmændene også aftog. Af norske varer fik Lewis til gengæld jern og — i mindre omfang — træ⁴⁴).

Selv om det var i kornhandelen, at Lewis gjorde sit livs største handel, så var denne dog ikke knyttet til Norge, men til Rusland. Som det allerede er nævnt, havde han både en hel- og en halvbroder siddende i St. Petersburg, og Lewis købte gennem årene såvel i denne by som i Riga rug, hør, potaske og andre varer⁴⁵). Han havde således tidligere i et vist omfang drevet forretning på Rusland, da han i 1834 kom i forbindelse med den russiske generalkonsul i København, P. von Gerschau, som på den kejserlige russiske regerings vegne sluttede kontrakt om leverance af anselige mængder korn-

varer. Det må formodes, at der var tale om en fejlslagen høst, det var i årets sidste halvdel, og at regeringen så har foretaget opkøb overalt i Europa, hvor der var mulighed derfor. Kontakten med Lewis var sikkert formidlet gennem brødrene. Han satte et kæmpearbejde ind på sagen og foretog opkøb i 25 jyske byer fra Flensborg til Frederikshavn. Da han havde sikret sig varerne, fortsatte han til Kiel og Hamburg, ja helt ned til kanalkysten for at skaffe skibe til at fragte dem til Rusland på. Hele leverancen androg 55.098 tønner rug, 2.300 tønner mel, 800 tønner byg og 350 tønner boghvedegryn, og omsætningen var i alt 165.122 mark banco⁴⁶).

Forretningens tredie hovedobjekt foruden uld og korn var huder. Hvordan denne handel foregik, får man et indtryk af gennem en korrespondance af december 1825 med Samuel Cohen. Denne havde tilbudt Lewis et parti på 2.000 huder, som han ville aftage på følgende betingelser: De skulle leveres i Hjerting frit »til søs« inclusive udførselstolden; de skulle være gode og sunde — herunder også tørre, da de så vejede mindre — desuden fri for huller og andre uhumskheder som kød eller lårsmøg samt muler og ikke have over et pund i hale- og pandeben; de måtte i det mindste have været saltet i tre uger med stort salt og ikke veje i gennemsnit over 40 pund; ved afleveringen skulle saltet affejes og eventuelle uhumskheder fjernes, de rene huder blev derefter vejede i lispund, omsaltede og sammenpakkede og var så klar til eksporten til England eller Hamborg. For således behandlede førsteklasses heste- eller kohuder betalte Lewis $4\frac{2}{3}$ skilling pr. pund, og han anbefalede ved denne lejlighed Cohen at modtage det gode tilbud, selv om også transporten til Hjerting var vanskelig. Den var dog for vanskelig, fandt Ringkøbingkøbmanden, og han valgte at lade varerne ligge, til Lewis kom på besøg hen ad foråret, da han så håbede at opnå bedre betingelser^{46a}). Hvad der i givet fald kunne påvirke hudepriserne, ser man i et brev af 1. november 1826 til M. Isaacson, Randers, til hvem Lewis udtalte, at den herskende fodermangel sikkert ville tvinge bønderne til at slå »gevaldig meget kvæg ihjel«, hvorefter udbudet ville vokse og priserne falde⁴⁷).

De her meddelte træk af Lewis's handel hovedsagelig i hans forretnings første år må stå som en skildring af hans handel i det hele taget. Der kan ikke levnes plads til en gennemgang af alle de mange varesorter, han købte og solgte, og som spillede en større og mindre rolle: Alun, cikorie, farvestoffer, galanterivarer, kaffe, kul, landbrugsmaskiner, olie, ost, raps, salt,

spiritus, te, tobak, vin og voks, og ej heller til de mange privatpersoner og huse i ind- og udland, med hvem han havde forbindelser. Men til belysning af handelens omfang skal hidsættes nogle tal fra den i hans arkiv eneste bevarede hovedbog, hvorfra dette er muligt, nemlig kontokurantbog 1825—31. Det fremgår heraf, at omsætningen med Lewis's gamle chefer Ph. H. Rée & Co. over årene 1825—30 androg 27.115 rigsdaler⁴⁸), med Rasmus Secher, Horsens, var den i samme tidsrum 79.955 rd⁴⁹), købmændene Peter Sabroe, Århus, 1825—29: 18.851 rd.⁵⁰), I. A. Welleius, Århus, hos hvem Lewis i øvrigt en tid lang boede, 1825—30: 18.340 rd.⁵¹), Z. L. Levi, Horsens, 1825—29: 21.863 rd.⁵²), M. Isaacson, Randers, 1825—28: 10.853 rd.⁵³), Moritz Berg, Randers, 1825—30: 32.004⁵⁴), Lars Andersen, Nakskov, 1827—30: 12.890 rd.⁵⁵) og endelig Samuel Cohen, Ringkøbing, 1825—29: ca. 6.000 mark banco⁵⁶). Der er dog med hensyn til den sidstnævnte det at bemærke, at hovedregnskabet med ham må findes i en tabt gået bog, idet beløbet er forsvindende lille i forhold til den udstrakte forbindelse, de to købmænd havde med hinanden.

Det er tidligere nævnt, at størsteparten af handelen var veksler- eller tuskhandel, hvor købmanden kun sjældent så rede penge. I enkelte tilfælde ses det dog, at Lewis har fået ikke ubetydelige beløb ind. I tiden fra marts til oktober 1826 solgte han til Hammershøj & Scheibye, Århus, varer for 6.024 rd. og i hele 1827 for 13.437 rd. Begge disse beløb fik han i hovedsagen dækket i kontanter⁵⁷). Ellers var regelen den, at han, hvor der ikke var tale om rent bytte, købte eller fik betaling i veksler. Den mand, der omsatte de fleste veksler for ham, var E. Samter i Hamborg, og selv om det af ovenstående fremgår, at Lewis's engagementer var af betydelig størrelse, er hans omsætning med Samter rent ud fantastisk. Den andrager fra juni 1826 til juli 1830 ikke mindre end 430.000 mark banco. Den stærke afhængighed, Lewis således kom i til et enkelt hus, skulle få sin betydning for hans senere skæbne.

Det siger sig selv, at en købmand af Abraham Lewis's format ikke kunne forblive upåagtet i sin by, og han var da også underkastet de almindelige borgerlige ombud som stokkemand (vidne ved bytingsforhandlingerne) 1829, assistent ved indkvarteringen 1831, formand for indkvarteringskommissionen 1832 og rodemester (skatteopkræver) 1836⁵⁸). I borgervæbningen gjorde han tjeneste ved østre kompagni — i alt fald på papiret. Selv var han ikke gan-

ske klar over det og forsømte derfor i foråret 1834 roligt de obligatoriske våbenøvelser. Han modtog i den anledning en reprimande, der gjorde ham opmærksom på, at han ikke, som han åbenbart havde hævdet, stod ved artilleriet; samtidig tilbød man ham en underofficerspost ved bemeldte østre kompagni⁵⁹). Det ses, at det komiske skær, der af eftertiden er lagt over de borgerlige korps, ikke er helt uretfærdigt.

Lewis og hans forretning var velagtet i by og landsdel, og han betragtedes som velhavende⁶⁰). Den 15. december 1834 ville Th. Fischer, Horsens, gerne have sin uddannelse hos ham, fordi han havde hørt huset omtale som et sted, »hvor der var noget at lære«⁶¹); og da I. C. Juulsgaard, Ringkøbing, samme år lå for døden, skrev H. Cohen til Lewis og bad ham lægge et godt ord ind for sig hos Rée's, så han kunne overtage sukkeroplaget i byen. »Jeg smigrer mig med, at Deres rekommandation vil bevirke et godt udfald«⁶²). Højdepunktet af den almindelige agtelse nåede Lewis i 1834, da han af den storbritannisk-hannoveranske konsul i Helsingør N. A. Fenwick fik opfordring til at overtage et vicekonsulat for Århus⁶³). Han modtog det, men andet end en ærespost blev det nu aldrig. Af et brev fra januar 1836 fremgår det, at han indtil da kun havde ekspederet tre hannoveranske skibe⁶⁴). Byens ledelse fik Lewis aldrig med at gøre; men at han også har interesseret sig for de kommunale anliggender, kan blandt andet ses deraf, at han flere gange indsendte forslag til en fordelagtigere udnyttelse af fællesjorderne, som for Århus' vedkommende efter langvarige forhandlinger først udskiftedes 1843⁶⁵).

Så lidt som Lewis i sine forretningsbreve tøjlede sit temperament, gjorde han det i sin færden i byen. Han var derfor i almindelighed anset som en original, der ikke mindst i klubben »Polyhymnia« slog gnister. Allerede som ung, han blev medlem 1817, havde han idelige stridigheder med de unge løjtnanter, som han ikke kunne fordrage, og i 1833 gav hans optræden anledning til en hel affære. Han havde til et bal begyndt den indledende spisning sammen med to damer, endnu før det øvrige selskab var samlet, og var derved stødt an mod etiketten. Da en af klubbens mest fremtrædende medlemmer, købmand og borgerkaptajn Carl Bentzen, bebrejdede ham det, kom det til et skænderi, hvorved Lewis i vidners overværelse fornærmede kaptajnen. Sagen blev taget meget alvorligt, og Lewis blev idømt en bøde og pålagt at give en undskyldning, hvad han også gjorde, og striden var dermed bilagt⁶⁶).

Gårdinteriør. Bygningerne vender mod Graven.

Den gamle by fot.

KØBMAND I ÅRHUS ABRAHAM LEWIS

Hans position i byen manifesterede sig dog også gennem den rent ydre ting, at han i 1830 af købmand Christen Larsen Schmidts enke købte gården nr. 143 på Mejlgade (opført ca. 1625) for 5.000 rd. sølv og 1.000 rd. sedler⁶⁷). Det var ikke nogen stor købmandsgård Lewis erhvervede sig; der var et 2-etagers 9 fags forhus ud mod Mejlgade og mod Graven en 14 fags ligeledes 2-etagers kontor- og lagerbygning. Hertil kom forskellige halvtage, en tømmerplads og en have. Gården, der i dag er Mejlgade nr. 19 og ejes af farvehandler J. C. Juuls efterfølger, K. Eskesen, ser stadig praktisk talt ud som på Lewis's tid⁶⁸).

Fallit.

Længe blev det ikke forundt konsul Lewis at nyde frugten af det arbejde, som han med så stor ihærdighed havde sat i værk for at skabe sig et solidt hus. Hans stilling var udefra set tilsyneladende god nok; han drev en livlig handel, var altid travlt beskæftiget både hjemme og på hyppige rejser, og han nød sine medborgeres tillid på offentlige poster. Der findes desværre ikke nogen samlet opgørelse af hans status de enkelte år; men for følgende tre findes dog tallene for debitorer og kreditorer (det bemærkes, at den allerede flere gange forekommende mønt: mark banco var en hamborgsk regningsenhed, efter hvilken der aldrig har været udmøntet penge; den anvendtes af de handlende indbyrdes ved omskrivning på de respektive bankkonti, hvorved kontant pengebetaling blev undgået):

Debitorer:	1834	1835	1836
mark banco	37.962	2.620	1.524
rigsdaler	24.628	8.409	9.293
Kreditorer:			
mark banco	155.534	44.662	4.630
rigsdaler	28.455	8.974	5.037

Medens der for de to første år er tale om et endog ret betydeligt underskud, er situationen noget bedre for det sidste, selv om den store rigsdaler-debet samtidig viser, at det har været vanskeligt at få penge hjem, og kapitalen var stadig Lewis's store problem⁶⁹). I januar 1837 så han sig nødsaget

til mod en vekselobligation på 10.000 mark banco at låne ca. 6.500 rd. kontant af tobakfabrikant Thomas Funder, Århus⁷⁰), og i løbet af foråret lånte han af tobakfabrikant A. Grarup 500 mark banco, af købmand Døcker 800, af købmand C. A. Büngen 1.000, af købmand P. Sabroe 1.800 og endelig af købmand Bursche 2.000⁷¹). Det hjalp dog alt sammen kun lidt, og i juli måned samme år kom katastrofen.

Aarhus Stiftstidende skrev den 25. juli i sine handelsefterretninger: »Fra Königsberg meldes under 4. juli: Priserne på alle slags kornvarer er i daling. Den mislige tilstand i de indtrådte pengeforhold, overhåndtagende mistillid og modløshed, opdyngning af store forråd af korn- og kolonialvarer, der synker mere og mere i værdi, samt endelig den gunstige udsigt for høsten, alt forener sig for at indvirke højst skadeligt på alle artikler. Næsten alle, som har store oplag af varer, vil komme til at lide tab . . . Den egentlige grund til alt dette må efter vor formening søges i den amerikanske spekulations ekstravagans. Den har altid været ubændig; men i den sidste tid har den nedbrudt alle skranker, som klogskab, forsigtighed og mådehold plejer at sætte for handelsspekulationer«. Königsberg-kommentatoren havde set rigtigt. Krisen havde som så ofte før og siden sine rødder i Amerika, hvor en årelang strid mellem statsbanken og regeringen var endt med bankprivilegiets ophævelse i 1836. Den tidligere statsbank havde dog som privatdrevet fortsat sin virksomhed, og det var lykkedes den ved stærkt øget seddeludstedelse og lån i Europa at skabe en kunstig højkonjunktur, som gav sig udslag i vilde spekulationer blandt andet med landejendomme. I foråret 1837 så Bank of England sig nødsaget til at forhøje sin diskonto for at forhindre den store udførsel af kapital til Amerika. Da efterretningen herom kom over Atlanterhavet, opstod der panik, som stimuleredes yderligere ved et fald i bomuldspriserne, og der blev hurtigt pengemangel, da bankerne simpelt hen ophørte med at diskontere⁷²).

Krisens virkninger nåede snart Europa, og i Hamborg rantes E. Samter af den, i København vinhandler H. P. Hansen, i Århus købmændene L. C. W. Schmidt, Hoskier, Marcus Galthen Bech, P. Herschind jun., Jens Meulengracht og — Abraham Lewis⁷³). Det var huse af betydning, det således gik ud over. H. P. Hansen havde gennem de nærmest foregående år udviklet sig til i forbindelse med Samter at blive Lewis's vigtigste vekseldiskontør i København. Han var en kendt skikkelse i den københavnske forretningsverden,

hvor hans standsning vakte dyb beklagelse⁷⁴). Den af offentligheden bedst kendte af Århusfolkene var vel Marcus G. Bech, der ved sin indsamling af gamle klude dels til papirfabrikation, dels, efter opkradsning, til eksport som kradsuld havde skaffet mange fattige mennesker muligheder for god fortjeneste. Fallitten blev for ham også kun et kort intermezzo; allerede inden årets udgang var han på fode igen.

Med Lewis var det forbi. Han opgav sit bo den 24. juli. »Også her er i disse dage gjort en meget betydelig fallit,« skrev Stiftstidende den 28. uden at nævne navne, og Horsens Avis meddelte, at den var den største i Århus siden Mussmann og Schwedlers, et firma, der i 1817 var gået ned efter en svindel⁷⁵). Over årene 1837—40 afvikledes nu Lewis's forretning. Der afholdtes seks auktioner, som tilsammen indbragte ca. 18.500 rd. Gården i Mejlgade overtog Lars Christian Schmidt, en søn af den Christian Larsen Schmidts enke, som Lewis havde købt den af; den solgtes til ham ved fjerde auktion den 23. august 1838 for 5.075 rd. sølv, og han overtog samtidig en panteobligation på 4.000 rd., som hans moder havde haft stående som prioritet i den. Denne indfrieede han i 1840⁷⁶). Løsøre og varer indbragte ca. 11.500 rd. Det fremgår af listerne, at Lewis har haft et ganske fornemt indbo. Der nævnes en mahognisofa stoppet med krølhår, mahognispilleborde, en birketræsekretær, et stort mahognifineret klædeskab, et birketræschatol, en stor skrivepult og desuden linned, sølvtøj, glas og porcelæn⁷⁷).

En særlig rolle i Lewis's fallit spiller forholdet til politiassistent, senere byfoged Jørgen Nielsen⁷⁸). De var kommet i forbindelse med hinanden allerede i Lewis's første år, og af regnskaberne fremgår det, at politiassistenten var en god kunde i forretningen. Omsætningen dem imellem 1825—30 var således 9.511 rd.⁷⁹). I 1835 købte de sammen af proprietær Egholm Hvitvedgaard i Thorsager. Ph. H. Rée & Co. havde prioritet i gården, og Nielsen og Lewis overtog gælden⁸⁰). Den 21. juli 1837, altså tre dage før han meldte sig fallit, lånte Lewis på sin andel i gården 672 rd. af Jørgen Nielsen, hvilket beløb denne fik anerkendt som privilegeret fordring i boet. Selv om det således ikke var lykkedes ham at redde sin ven, er det dog tydeligt, at han i de sager, han fik med at gøre under behandlingen, som for øvrigt foretoges af prokurator C. Ingerslev, bestandig havde Lewis's vel for øje. I 1838 lykkedes det ham at sælge Hvitvedgaard til proprietær Christopher Antony, Sjørupgaard, for 2.600 rd. Den største post i de fordringer på

Lewis, som grundede sig på panteforskrivninger, var gælden til Funder, af hvilken der var 5.466 mark banco tilbage.

Af andre privilegerede fordringer var der gæld til toldvæsenet, ikke betalte skatter og afgifter, folkelønninger og læge- og apotekerudgifter, Lewis havde været svagelig i foråret 1837. Veksselfordringerne og de såkaldte kirografiske fordringers (d. v. s. grundende sig på simpelt gældsbevis uden fortrinsstilling) antal var meget stort. Men det vil her føre for vidt at give en detaljeret redegørelse for de overordentlig indviklede regnskaber og de langvarige forhandlinger, som ikke mindst spørgsmålene om forholdet mellem privilegerede og ikke privilegerede fordringer gav anledning til. Størsteparten af de mange uindløste vekslers var diskonterede af Samter, og en gennemgang af decisionen og repartitionen i boet viser klart, at det var dennes fallit, der væltede Lewis. De udestående fordringer var ikke særlig betydelige; de androg kun ca. 3.600 rd. af boets samlede masse på 23.834 rd. Heraf blev i første omgang at fyldestgøre de privilegerede fordringer plus omkostningerne ved administrationen af boet og auktionerne i alt 13.748 rd. Der var derefter 10.086 rd. tilbage til de øvrige kreditorer, der i et antal af 27 havde krav på 53.528 rd. De fik for hver 100 rd.'s tilgodehavende kun 18 rd. 80°/₁₀ sk.⁸¹). Boets behandling afsluttedes den 17. juni 1840, og den 1. september samme år opsigede Lewis sit borgerskab⁸²). En komet havde afsluttet sin bane; en initiativrig og dristig købmand havde voget for meget ved at søge at skabe sig sin egen private højkonjunktur baseret på en enkelt mands kredit. Men også tiderne havde været ugunstige, ja havde i virkeligheden slet ikke opmuntret til spekulationer af det omfang, Lewis havde forsøgt, og spekulant må man vist, på trods af hans bestandige pukken på det solide, kalde ham. Han manglede selv med hans store erfaring og hans gode uddannelse in mente det rolige overblik; det viste sig ikke mindst i vinteren og foråret 1837, da han desperat forsøgte at skaffe sig likvid kapital gennem private lån.

Efter fallitten.

Om Abraham Lewis's skæbne efter fallitten ved vi såre lidt; men der er noget, der tyder på, at den ikke har været blid. Den 1. februar 1838 fornærmede købmand Døcker i »Polyhymnia« Lewis, der som sædvanlig blev

rasende og indklagede Døcker, som måtte betale en bøde på 20 rd.⁸³). Denne hævn kom Lewis dyrt at stå, idet modstanderen tog anledning til på grundlag af sit krav i hans bo på 800 rd. at få ham indsat som gældsfanget i den såkaldte »fine arrest« på rådhuset. Af Lewis's ophold i arresten har byfoged Jørgen Niensens søn, kgl. fuldmægtig Rasmus Nielsen, givet en skildring i sin bog »Fra det gamle Århus«. Forfatteren husker ikke, hvor længe Lewis sad inde, men han husker, at det lå hans far meget på sinde at få Døcker til at frigive ham, og da denne var blevet udnævnt til kongelig agent⁸⁴), bragte byfogden ham selv meddelelsen, mens han opholdt sig med nogle gæster i Risskov. Døcker blev henrykt, og det lykkedes Nielsen at få hans tilladelse til at løslade Lewis, hvorefter han selv hentede denne ud til det hastigt improviserede gilde i skoven, hvor de to mænd blev forsonede.

Denne lille fortælling er alt, hvad det er lykkedes at finde om den forudoms købmand. Som hannoveransk konsul figurerer han endnu til 1853 i Hof- og statskalenderen, og vi har måske lov at gætte på, at han er død det år, selv om skifteprotokollen for Århus ikke indeholder nogen opgørelse af hans bo. Vi må da indtil videre lade ham fortone sig i det ukendte som så mange andre af historiens grå hverdagsmennesker.

NOTER

- 1) Christian Olufsen: Bidrag til en oversigt over national-industrien i Danmark. 1819. S. 352 ff. 2) O. J. Rawert: Beretning om industriens tilstand i de danske provinser. 1820. S. 66 ff. og 91. 3) V. Falbe-Hansen og Will. Scharling: Danmarks statistik. I. 1885. S. 566—69. 4) Se således et eksempel i Finn. H. Lauridsen: Fra borgerskabets gennembrud. Konsul i Hjørring Chr. H. Nielsen. 1952. S. 2. 5) Marcus Rubin: Frederik VI's tid. 1894. S. 157. 6) Kopibog 1825—26: Brev af 10. jan. 1826 til V. J. Valentin, Göteborg. De få meddelelser, det i arkivet har været muligt at finde om A. L.'s slægt, er værdifuldt supplerede med elskværdig bistand af grosserer Michael Hartvig, København. 7) Århus byfogedarkiv: Dokumenter til konsul Lewys fallitbo 1837 ff. (senere forkortet: Fallitboets papirer), Landsarkivet for Nørrejylland, Viborg, (LA. N.), skrivelse af 23. marts 1838 fra prokurator Ingerslev, Århus, til skifteretten. Udskrift ved Michael Hartvig af Århus købstads skifteprotokol 1840, fol. 412: Skiftet efter Esther Cantor, der døde i Århus den 29. nov. 1840. Jfr. dødsannonce i Aarhus Stiftstidende 5. dec. 1840. 8) Indkomne breve — 1835 —: Brev af 26. sept. fra N. Saubrey, København. Det i note 7 nævnte skifte. 9) Kopibog 1821—23: Brev af 9. nov. 1821 til B. A. Goldschmidt & Co. i London. Kopibog 1825—26: Brev af 16. juni 1825 til magistraten i Århus. 10) Jacob Davidsen: Jødefejden i Danmark. Den litterære jødefejde, begyndt i 1813. Opløbet mod jøderne i København og flere provinsbyer i Danmark 1819—20. Særtryk af »Dags-Telegrafens« feuilleton. 1869. S. 157. 11) Kopibog 1821—23: Passim. 12) Om denne, se C. Nyrop: Det suhrske hus i København 1749—1899. 1899. Passim.

¹³⁾ Kopibog 1825—26: Brev af 31. maj 1825 til Samuel Cohen, Ringkøbing. ¹⁴⁾ Kopibog 1821—23, som 1824—25 desuden har været anvendt som kassebog. ¹⁵⁾ Som 14 og kopibog 1825—26: Brev af 3. juni 1825 til L. Simonsen, København. ¹⁶⁾ Århus borgerskabsprotokol 1782—1856. Landsarkivet for Nørrejylland. ¹⁷⁾ Kopibog 1825—26: Brev af 3. juni 1825 til L. Simonsen, København. ¹⁸⁾ Kopibog 1825—26: Brev af 26. juli 1826 til Samuel Cohen, Ringkøbing. ¹⁹⁾ Kopibog 1825—26. Oversat fra tysk. ²⁰⁾ Kopibog 1825—26. Oversat fra tysk. ²¹⁾ Alle fra kopibog 1825—26. ²²⁾ Kopibog 1825—26: Brev af 14. juni 1825 til Rasmus Secher i Horsens. ²³⁾ Kopibog 1825—26: Brev af 11. juli 1825 til O. B. Suhr, Nyborg. ²⁴⁾ Kopibog 1825—26: Brev af 17. juni 1825 til I. C. Juulsgaard, Ringkøbing. ²⁵⁾ Kopibog 1825—26. Agent Buchwaldts arkiv findes i Erhvervsarkivet. ²⁶⁾ Købmand Samuel Cohen, Ringkøbing, hans arkiv, Erhvervsarkivet: Kopibog 1823—27: Breve af 27. maj og 3. juni 1825 til A. Lewis. Lewis's kopibog 1825—26: Brev af 22. aug. 1825 til Johann Bruun, Asmildkloster. ²⁷⁾ Kopibog 1826—27. ²⁸⁾ Kopibog 1825—26: Breve af 23. dec. til Rasmus Secher og C. H. Seldener, som opholdt sig hos denne i Horsens. ²⁹⁾ Kopibog 1825—26: Brev af 4. dec. 1825 til agent Buchwaldt, Viborg. ³⁰⁾ Kopibog 1825—26: Brev af 22. juli 1825 til Rasmus Secher, Horsens. ³¹⁾ Om dette se Josef Fischer: Hartvig Philip Rée og hans slægt. 1912 og Århus gennem tiderne II. 1940: Jens Clausen: Økonomiske forhold 1750—1843. S. 56. ³²⁾ Samuel Cohens kopibog 1823—27: Breve af 9. juli, 19. aug., 18. okt. og 29. nov. 1825. ³³⁾ Kopibog 1825—26: Brev af 17. juni 1825 til I. C. Juulsgaard, Ringkøbing. ³⁴⁾ Kopibog 1825—26: Brev af 30. dec. 1825 til Sally Trier, København. ³⁵⁾ Kopibog 1825—26: Brev af 16. dec. 1825 til Samuel Cohen, Ringkøbing. ³⁶⁾ Se således: Kopibog 1825—26: Brev af 27. dec. 1825 til E. Samter, Hamborg. ³⁷⁾ Om denne, se: Josef Fischer a. a. ³⁸⁾ Kopibog 1825—26: Brev af 3. jan. 1826 til Samter. ³⁹⁾ Kopibog 1825—26: Breve af 10. og 14. feb. 1826 til Secher. ⁴⁰⁾ Kopibog 1825—26. ⁴¹⁾ Også med henblik på forbindelsen med Valentin, se således kopibog 1825—26: Breve af 24. feb. 1826 til Samter og I. Levysohn, København. ⁴²⁾ Kopibog 1825—26: Brev af 17. feb. til Valentin. ⁴³⁾ Kopibog 1825—26: 9. juni 1826. ⁴⁴⁾ Kopibog 1825—26: Breve af 20. dec. 1825, 17. jan. og 3. maj 1826 til P. D. Heiberg, Larvik, 16. jan. 1826 til Prætorius & Sønner, København, 17. jan. til kaptajn Johs. Berven, Larvik, og 16. marts 1826 til Berent Cortnum, Randers. Indkomne breve 1833—34: 11. juli 1834 fra I. C. Juulsgaard, Ringkøbing. ⁴⁵⁾ Samuel Cohens kopibog 1827—30: Brev af 22. sep. 1829 til A. Lewis. Lewis's indkomne breve 1833—34: Korrespondance 1834 med Cantor & Co., St. Petersborg. ⁴⁶⁾ Regningskopibog 1829—37 og kopibog 1833—37: Brev af 12. dec. 1834 til P. von Gerschau, København. ^{46a)} Samuel Cohens kopibog 1823—27: Efterskrift til brev af 25. nov., brev af 13. dec. 1825. Lewis's kopibog 1825—26: Breve af 2. dec. 1825 og 17. febr. 1826 til Cohen. ⁴⁷⁾ Kopibog 1826—27. ⁴⁸⁾ Anførte bog: Fol. 1, 103, 159 og 166. ⁴⁹⁾ Anførte bog: Fol. 17, 125, 183, 222 og 86. ⁵⁰⁾ Anførte bog: Fol. 18, 132, 201 og 241. ⁵¹⁾ Anførte bog: Fol. 23, 163 og 234. ⁵²⁾ Anførte bog: Fol. 27, 177 og 217. ⁵³⁾ Anførte bog: Fol. 28 og 146. ⁵⁴⁾ Anførte bog: Fol. 34, 123, 185 og 227. ⁵⁵⁾ Anførte bog: Fol. 59. ⁵⁶⁾ Anførte bog: Fol. 46. ⁵⁷⁾ Anførte bog: Fol. 101 og 124. ⁵⁸⁾ Borgerskabsprotokollen. LA. N. ⁵⁹⁾ Indkomne breve 1833—34: Brev af 12. maj 1834 fra T. Severin. ⁶⁰⁾ Samuel Cohens kopibog 1823—27: Brev af 6. marts 1827: » — — og jeg desuden ved, at De er en meget formuende mand«. ⁶¹⁾ Indkomne breve 1833—34. ⁶²⁾ Indkomne breve 1833—34: Brev af 16. sept. 1834. ⁶³⁾ Indkomne breve 1833—34: Brev af 8. juli 1834 fra Nich. & Ch. Fenwick, Helsingør. ⁶⁴⁾ Kopibog 1833—37: Breve af 12. dec. 1834 og 30. jan. 1836 til N. A. Fenwick, Helsingør. ⁶⁵⁾ Fallitboets papirer: Liste fra revisionsforretningen, punkt 9. Århus gennem tiderne. II. 1940: Jens Clausen: Økonomiske forhold 1750—1843. S. 42. ⁶⁶⁾ Torkil Baumgarten: Selskabet Polyhymnia gennem 100 år. 1815—14. jan. — 1915. 1915. S. 51. ⁶⁷⁾ Århus panteregister nr. 1, 1. rode. ca. 1800—1850. LA. N.

KØBMAND I ÅRHUS ABRAHAM LEWIS

⁶⁶⁾ Annonce i Aarh. Stiftst. 21. dec. 1837 og velvillige oplysninger fra stadsingeniørens kontor, Århus rådhus. ⁶⁹⁾ Tallene er fra hovedbogsudskrifter i fallitboets papirer. LA. N. ⁷⁰⁾ Om denne, se Østjydske hjemstavn. 1939: Jens Clausen: Tobaksfabrikør Th. P. Funder. Vekselobligationen i fallitboets papirer. LA. N. ⁷¹⁾ Vekslerne i fallitboets papirer. LA. N. ⁷²⁾ Wm. Rasmussen: Handelskrisernes historie. Efter M. Wirth's Geschichte der Handelskrisen. 1861. S. 59—60. ⁷³⁾ Skrivelse af 27. okt. 1837 fra Århus toldkammer i fallitboets papirer. LA. N. Om Meulengracht, Herschind og Bech, se Aarh. Stiftst.: 9., 11., 16. og 19. aug. samt 29. sept. 1837. Om Bech's industrielle virksomhed specielt, se Axel Nielsen: Industriens historie i Danmark, III, 2, 1820—70. 1944. S. 253 ff. ⁷⁴⁾ Aarh. Stiftst. 4. aug. 1837 efter Kjøbenhavnsposten. Det nævnes her, at H. P. H.'s fallit skyldtes et jysk og et hamborgsk hus. ⁷⁵⁾ Citeret i Aarh. Stiftst. 8. aug. 1837. Om Mussmann & Schwedler, se Erhvervshistorisk årbog II. 1950: Andreas Jørgensen: Et gullaschfirma fra Napoleonskrigenes tid. ⁷⁶⁾ Jfr. påskrift på panteobligationen i fallitboets papirer. LA. N. ⁷⁷⁾ Aarh. Stiftst. 23. sept. 1837. Fallitboets papirer: Skrivelse af 14. nov. 1837 fra skifteretten til auktionsholder Hertz. LA. N. ⁷⁸⁾ Om denne, se Århus gennem tiderne II. 1940. Passim. Jfr. Rasmus Nielsen: Fra det gamle Århus. 1902. Passim. ⁷⁹⁾ Hovedbog 1825—31: Fol. 55 og 212. ⁸⁰⁾ Fallitboets papirer: Brev af 19. oktober 1837 fra Egholm til skifteretten. LA. N. ⁸¹⁾ Fallitboets papirer: Decision og repartition i købmand A. Lewis's fallitbo i Århus. LA. N. ⁸²⁾ Århus borgerskabsprotokol 1782—1856. LA. N. ⁸³⁾ Torkil Baumgarten a. a. S. 52. ⁸⁴⁾ En titel, der tildeltes handlende, dog uden nogen bestemt plads i rangforordningen.

